

Ha'azinou – Passation de pouvoir

Source : Likouté Si'hot volume 29, Si'ha sur Ha'azinou

Introduction : Dans quel cas Rachi fait-il appel aux interprétations midrachiques ?

1

לקוטי שיחות: שיטתו של רש"י בפרושו על התורה היא, "אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא" (רש"י על בראשית ג, ח), ואפילו במקומות שבהם נראה במבט ראשון שרש"י מביא דרש מדברי חז"ל, נתן לראות לאחר עיון ודיקו, שהדרש המובא הכרחי לפשוטו של מקרא, אם רש"י אינו מקדים ומדגיש "רבותינו דרשו" וכדומה.

Likouté Si'hot : L'approche de Rachi, dans son commentaire sur la Torah est, selon ses propres termes : « *je ne suis venu que pour le sens simple du texte* » (Rachi sur Berechit 3, 8) ; et même quand il cite une interprétation à priori midrachique, lorsqu'on approfondit on s'aperçoit que cette interprétation était nécessaire pour comprendre le sens simple du texte (sauf si Rachi introduit l'interprétation par la mention : « *nos maîtres commentent* » etc.).

Quand Rachi fait-il appel au Midrach ?

Dans notre Paracha : La passation de pouvoir entre Moché et Yehochoua

2

האזינו לב, מד: ויבא משה וידבר את כל דברי השירה הזאת באזני העם הוא והושע בן נון.

Ha'azinou 32, 44 : Moché vint et dit au peuple toutes les paroles de ce cantique, lui et Hoché'a, fils de Noun.

רש"י: הוא והושע בן נון. שבת של דיוזגי היתה, נטלה רשות מזה ונתנה לזה; העמיד לו משה מתרגמן ליהושע, שיהא דורש בחייו, כדי שלא יאמרו ישראל: בחיי רבך לא היתה לך להרים ראש. ולמה קוראו כאן הושע? לומר שלא יחה דעתו עליו, שאף על פי שנתנה לו גדולה, השפיל עצמו כאשר מתחלתו.

Rachi : Lui et Hoché'a, fils de Noun. Ce Chabbat était celui du « *Diozgui* (de la paire) », le pouvoir a été retiré à l'un (Moché) et conféré à l'autre (Yehochoua). Moché mit en place un porte-parole pour Yehochoua, afin qu'il professe de son vivant, pour que les enfants d'Israël ne disent pas : « tu n'osais pas, du vivant de ton maître, élever la tête ! » Et pourquoi le texte l'appelle-t-il ici « Hoché'a » ? Pour signaler que son esprit ne devint pas hautain et que, malgré la grandeur qui lui a été conférée, il resta aussi humble qu'à ses débuts.

Les trois parties du commentaire de Rachi sur la passation de pouvoir entre Moché et Yehochoua.

Analyse : L'origine du commentaire de Rachi, dans trois sources différentes !

3

גמרא סוטה יג, ב: "וילך משה ויהושע ויתיצבו באהל מועד" (וילך לא, יד) - תנא: אותה שבת של דיו זוגי היתה (שני זוגות שני חברים היו בהתחלת היום למשה וסופו ליהושע - רש"י), נטלה רשות מזה ונתנה לזה.

Guemara Sotta 13b : « *Et Moché alla, avec Yehochoua, se placer dans la tente d'assignation* » (Vayélè'h 31, 14) – on enseigna : Ce Chabbat était celui du « *Dio Zougé* » (deux paires, ils étaient deux membres : le début de la journée [était] pour Moché et la fin pour Yehochoua – Rachi) . Le pouvoir a été retiré à l'un et conféré à l'autre.

ספרי, וילך: ...משיב הקב"ה ואומר לו למשה: תן לו תרגמן ליהושע ויהא שואל ודורש ומורה בהוריות בחייה, שכשתפטר מן העולם לא יהו ישראל אומרים לו בחיי רבך לא היית מדבר ועכשו אתה מדבר.

פינחס כז, יח: ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע בן נון .. וסמכת את ידך עליו (תן לו מתרגמן שידרש בחייה, שלא יאמרו עליו, לא היתה לו להרים ראש בימי משה - רש"י).

Sifri sur Vayélè'h : D.ieu dit à Moché : installe un porte-parole à Yehochoua, afin qu'il commente et donne des instructions [hala'hiques] de ton vivant ; ainsi, lorsque tu quitteras le monde, les enfants d'Israël ne diront pas : « du vivant de ton maître, tu ne prenais pas la parole et maintenant tu prends la parole ?! »

Pin'has 27, 18 : Et D.ieu dit à Moché : « Fais approcher de toi Yehochoua .. et impose ta main sur lui (donne-lui un porte-parole, afin qu'il enseigne de ton vivant et que l'on ne dise pas qu'il n'osait lever la tête du vivant de Moché - Rachi).

ספרי, האזינו: מה תלמוד לומר "הוא והושע בן נון"? להודיע צדקו של יהושע שומע אני שצפה דעתו עליו משנתמנה ברשות; תלמוד לומר "הוא והושע בן נון", .. אף על פי שנתמנה פרנס על ישראל הוא הושע בצדקו.

Sifri sur Ha'azinou : Le verset « *lui et Hoché'à, fils de Noun* » nous apprend la piété de Yehochoua, qui, après avoir accédé au pouvoir, aurait pu avoir l'esprit qui « flotte » [et qui s'enorgueillit] ; c'est pourquoi le texte précise que même avoir été nommé *Parnass* (dirigeant) d'Israël, il est resté [le même] « Hoché'a », pieux.

La différence entre le commentaire de Rachi et son origine dans trois sources différentes.

Explication : Entre l'annonce d'une passation de pouvoir et son début effectif

4

לקוטי שיחות: רש"י אינו מביא את הענין "שבת של דיוזגי היתה" מיד בתחלת פרשת וילך, משום ששם אין הכרחי לומר שכבר אז התחילה למעשה נשיאותו של יהושע. אך כאשר מגיעים לפרשתנו, אל הפסוק "וידבר... הוא והושע בן נון" מתעוררת התמיהה: מהי כוננת התורה בצרפה את יהושע עם משה - מהו מקומו כאן? ולכן אומר רש"י דוקא כאן "שבת של דיוזגי היתה", פשוטו כמשמעו, שהם היו שניהם ביחד, זוג של נשיאים. ובזה מובן מדוע מוסיף רש"י "העמיד לו משה מתרגמן" - שיהושע דבר "באזני העם" כפי שדורש נשיא, עם מתרגמן.

La prise effective du pouvoir de Yehochoua ne démarra que dans notre Paracha.

<p>Likouté Si'hot : Dans la Paracha Vayél'h, Rachi n'explique pas que c'était « un Chabbat de la paire » car rien ne prouve, à ce stade, que la direction de Yehochoua avait effectivement démarrée. Par contre, dans notre Paracha, lorsque la Torah précise que « <i>Moché prit la parole, lui et Hochéa</i> », cela soulève un étonnement : que fait là Yehochoua ? C'est pourquoi, Rachi précise ici que c'était « un Chabbat de la paire », <u>littéralement</u> : ils formaient ensemble une « paire » de dirigeants. C'est pourquoi Rachi ajoute que Moché « <i>avait installé un porte-parole à Yehochoua</i> », pour signifier que Yehochoua s'adressa au peuple, comme le ferait un <u>chef</u> : avec un <u>porte-parole</u>.</p>	
<p>La nomination d'un successeur impose-t-elle une phase de direction en tandem ?</p>	<p>5</p>
<p>לקוטי שיחות: דוקא אצל יהושע נדרשה "הרמה" מיוחדת, משום שבחיי משה הוא נהג להפך - בהתבטלות מחלטת: כל מהותו נודעה בהיותו "משרת משה" ו"נער" (תשא לג, יא); לפיכך היה כאן צורך מיוחד למנע את ישראל מלומר "בחיי רבך לא היה לך הורים ראש", ולכן "העמיד לו משה מתרגמן ליהושע שיהיה דורש בחייו".</p> <p>Likouté Si'hot : Yehochoua avait besoin d'un « rehaussement » particulier car, du vivant du Moché, sa conduite était complètement à l'opposé : il était complètement effacé, connu comme « le serviteur de Moché, le jeune homme » (Ki-Tissa 33, 11). Il fallait donc empêcher qu'Israël ne lui dise « <i>qu'il n'osait pas, du vivant de son maître, élever la tête</i> » ; c'est pourquoi Moché lui nomma un porte-parole, pour « <i>qu'il enseigne de son vivant</i> » !</p>	<p>Yehochoua, effacé par définition, avait besoin de ce « surclassement », du vivant de Moché.</p>
<p>Cela explique l'étonnement de Rachi : « <i>Pourquoi l'appeler, ici, Hochea ?!</i> »</p>	<p>6</p>
<p>רש"י על שלח יג, טז: ויקרא משה להושע [בן נון יהושע]. התפלל עליו: יי יהושיעך מעצת מרגלים.</p> <p>Rachi sur Chela'h 13, 16 : Et Moché appela Hoché'a, fils de Noun : Yehochoua. Il a prié pour lui : « <i>veuille Hachem te sauver (qa yochi 'a 'ha) du complot des explorateurs (conseil des espions) !</i> »</p> <p>רש"י על פינחס כז, כ: פני משה כחמה, פני יהושע כלבנה.</p> <p>Rachi sur Pin'has 27, 20 : Le visage de Moché était comme le soleil et celui de Yehochoua comme la lune.</p> <p>לקוטי שיחות: טבע האדם הוא, שבעולותו לגדלה משתנות מדותיו והנהגותיו עקב השנוי שחל בו ומשום גדלותו. ועל-אחת-כמה וכמה בנשיאות, שכאשר אדם מתמנה לנשיא, מתעוררת אצלו תחושה של גדולה והתנשאות, הנדרשת על פי התורה. ומספרת התורה, שלמרות שנתנה ליהושע גדולה, והוא בודאי קבל בסמיכת משה בעין יפה את הגדולה וההתנשאות הדרושות לנשיא, בכל זאת, "לא נחה דעתו עליו" והמשיך יחד עם זה להתנהג באופן של "השפיל עצמו כאשר מתחלתו", שתמיד היתה נכרת אצלו התנהגות של "מקבל".</p> <p>Likouté Si'hot : La nature humaine veut que, lorsqu'un homme accède au pouvoir, ses traits de caractère et son comportement changent, du fait de la transformation qui s'est opérée en lui, de sa grandeur. A plus forte raison, lorsqu'un homme accède à la direction du peuple juif, cela éveille en lui un sentiment de grandeur et d'éminence, que la Torah exige. Pourtant, la Torah raconte, que même si la grandeur fut donnée à Yehochoua, et qu'il reçut certainement de Moché l'éminence exigée d'un dirigeant, pourtant, il ne devint pas hautain et « <i>il resta aussi humble qu'à ses débuts</i> » : on pouvait toujours reconnaître en lui une conduite de « réceptacle » [comme la lune].</p>	<p>Yehochoua obtint l'éminence d'un dirigeant et il resta pourtant humble « <i>comme à ses débuts</i> ».</p>
<p>Enseignement : La conduite à adopter lorsqu'on accède à une grande bénédiction</p>	<p>7</p>
<p>לקוטי שיחות: כאשר יהודי זוכה לגדלה בענין של שררה, או בדברים אחרים, בזכותו לברכות נעלות מהקדוש-ברוך-הוא - הרי הוא עלול לחשב, שעצם העבדה שהוא זוכה לגדלה זו מהנה סימן שדוקא הוא ראוי לכך, ואז מתעוררת אצלו תחושה של הרחבת הדעת ורוממות. בענין זה לומדים מיהושע, שאדרבה: דוקא כאשר זוכים לגדלה, יש צורך ב"השפיל עצמו כאשר מתחלתו", וזהו הפלי לכך שלגדלה שקבל יהיה קיום.</p> <p>Likouté Si'hot : Lorsqu'un Juif accède à la grandeur, dans un poste de direction ou dans d'autres choses – il pourrait penser que le fait même qu'il a été « sélectionné » pour mériter ces grandes bénédictions divines indique que c'est bien lui qui les mérite, cela pourrait éveiller en lui un sentiment de largesse d'esprit et de hauteur. A ce propos, nous apprenons de Yehochoua, qu'au contraire : c'est précisément lorsqu'on accède à la grandeur qu'on doit « <i>rester humble comme à ses débuts</i> », et cela est un « réceptacle » pour que cette grandeur se maintienne.</p>	<p>Enseignement : Rester « <i>humble comme à ses débuts</i> », surtout lorsqu'on accède à une position de pouvoir.</p>
<p>Annexe : Le lien avec la période entre Roch Hachana et Yom Kippour</p>	<p>8</p>
<p>לקוטי שיחות: עבודת ראש השנה היא שבני ישראל ממליכים את הקב"ה למלך על ישראל ולמלך על העולם כולו. יתכן, שעקב כך, תתעורר אצל היהודי הרגשה שהיא להפך מן ההכונה; על כך באה ההוראה, שאדרבה: צריכה להתעורר אצלם התבטלות מחלטת, ועל ידי כך מוסיפים יותר בברכות ה' בכל המצטרף. בחתימה וגמר חתימה טובה, לשנה טובה ומתוקה, בטוב הנראה והנגלה, למטה מעשרה טפחים, בבני חיי ומזוני רויחי, ובכלם רויחי.</p> <p>Likouté Si'hot : Le service divin de Roch Hachana consiste à ce que les enfants d'Israël couronnent D.ieu en tant que Roi sur le peuple juif et Roi sur tout l'univers. Il est possible que, suite à cela, un Juif ait un sentiment qui est « à l'opposé de la soumission » ; l'enseignement est donc, qu'au contraire : cela doit éveiller en nous un sentiment d'effacement absolu, et cela même augmentera les bénédictions divines pour tout ce qui est nécessaire, pour être scellé définitivement pour une bonne et douce année, d'un bien révélé et visible ici-bas : [être bénis dans les domaines des] enfants, de la santé et du gagne-pain dans la largesse, et le tout dans la largesse !</p>	<p>Même si nous avons mérité de couronner Hachem, nous devons rester humbles et ainsi nous mériterons une bonne et douce année dans tous les domaines !</p>